

založnikov knjig (brez sortimenta) je na Češkem 25, na Moravskem in Sleškem pa so 4. Založnikov, ki izdajajo češke in nemške knjige, štejemo na Češkem 4. Čeških knjigaren je na Češkem 86, na Moravskem in Sleškem samó 8. Češkonemških knjigaren (kjer je lastnik navadno Nемеc, ki pa v svoji prodajalnici tudi prodaja češke knjige) teh je na Češkem 17, na Moravskem in Sleškem 15. — Ker je češkega prebivalstva na Češkem 3,645.000, na Moravskem in Sleškem pa 1,720.000 duš, šteje se torej jeden češki knjigar (izmed 86) v kraljevstvu na 42.000, na Moravskem in Sleškem pa (izmed 8) na 215.000 duš. — Če bi bilo knjigotrštvo na Slovenskem toliko, kolikeršno je na Češkem, imel bi slovenski národ (štejem tudi ogerske in beneške Slovence) sedaj najmenj 30 knjigotržcev! (Dalje prihodnjič.)

L I S T E K.

»Matica Slovenska«. Društvenikom »Matice Slovenske« so se razposlale za leto 1891. nastopne tri knjige: 1. »Letopis Matice Slovenske za leto 1891.« Uredil prof. Anton Bartel; 2. »Zgodovina Novega Mesta«, sestavil prof. Ivan Vrhovec, in 3. »Pegam in Lambergare«, povest, spisal dr. Fr. D. — V »Letopisu« čitamo na prvem mestu obsežno razpravo dr. M. Murka »Enklitike v slovenščini«. Ta članek se bavi, kakor pravi pisatelj, le z enklitikami v (novi) slovenščini; na druge slovanske in sorodne jezike se ozira le mimogredé. Vender enklitike sploh niso predmet tej razpravi, zato pa se ozira pisatelj natančno na vse pojave, ki so z enklitikami v zvezi v našem jeziku z zgodovinskega in dijalektološkega stališča. Nekatera poglavja so se razširila, ker je bilo treba govoriti tudi o naglašeni obliki in nekatere drugače razlagati, nego je navada, ali pa pobijati krive nauke. Dr. Murko obravnava letos samo oblikoslovje; skladnja pride na vrsto šele prihodnje leto. Po splošnem uvodu govori o zaimkih, kateri so za enklitiško rabo razvili posebne oblike (enklitike v navadnem pomenu), in sicer razpravlja brezspolni osebni zaimek ter zaimek tretje osebe *ŕ*; nato prihajajo glagoli, ki so enklitiški, ali pa so razvili krajše ohlike, ki se lahko rabijo enklitiški, namreč pomožni glagol *sem*, *biti*, glagol *bodem*, *hotěti*, *iměti*. Potem govori o enklitiški rabi tudi drugih besed, sosebno členkov, združenk, besed, ki so zaradi ritma v govoru izgubile naglas, in končno o besedah, katere podrejajo druge svojemu naglasu, to so nikalnica *ne*, *naj* in predlogi. V drugem delu svoje razprave bode dr. Murko prihodnje leto poročal o rabi in porazstavi enklitik v stavku. — Za tem spisom priobčuje dr. V. Oblak drugo polovico svoje razprave »Doneski k historični slovenski dialektologiji«. Pisatelj pravi v uvodu, da imamo za poznavanje gorenjskega in dolenskega narečja primeroma lepo število pisanih in tiskanih virov iz XV. do XVII. stoletja; tudi za notranjščino ne pogrešamo virov, dasi sezajo samó v drugo polovico XVII. stoletja. Takisto imamo za koroško narečje dragoceni slovar Megiserjev in kratko prisego, katero je objavil dr. Sket; v kajkavskem narečji pa je celo mnogo knjig iz XVI. do XVII. stoletja. Najslabše stoji s poznavanjem goriško-beneškega govora, ker nimamo iz

starejše dōbe nobenega spomenika, niti pisanega niti tiskanega, razven italijansko-slovenskega slovarja, katerega je sestavil Gregorio Alasio da Sommaripa in izdal leta 1607. v Vidnu. Temu se pridružuje še jeden na pergamentu pisan rokopis iz konca XV. stoletja, katerega objavi »Archiv für slav. Philologie«. Tem večje važnosti je tedaj kujizica Sommaripova; samo to kvari nje rabo in zanesljivost, da je v nji mnogo očitih pomot. To knjigo torej razpravlja dr. Oblak, potem pa navaja nje najvažnejše oddelke, in sicer predgovor, slovniške obrazce, cerkvene pesmi in molitve in iz slovarja vse one besede, katere so važne zaradi svoje redkosti ali pa zanimljive zaradi oblike. Dalje še poroča o slovenskem ukazu ali naznanilu briksenskih škofov, namenjenem preprostemu národu bleškega okraja. To naznanilo je z leta 1642. in ne obseza več nego jeden list, ki je popisano samo na prvi stráni in je shranjen v deželnem muzeji ljubljanskem: pravopis mu je sevēda osnovan na nemški podlagi. Končno poroča pisatelj o silno redkem Trubarjevem »Katekizmu z dvema izlagama« z leta 1575., na katerega je prvi opozoril dr. Krek v »Kresa« prvem letniku. — Tretji spis v »Letopisu« je naslovljen »Premogova tvorba v obče, posebej pa nje izobrazba na slov. Štajerji«, spisal prof. M. Čilenšek. Najprej nas seznanja pisatelj z geološkimi tvorbami v obče, potem pa o ziljskih skladovih na različnih krajih. Razprava je navzlic dōkaj težavnemu in v nas tudi kolikor toliko novemu predmetu pisana jako pregledno in zato tudi zanimljivo ter je vsekakor na čast domačemu znanstvu, zlasti zato, ker jo je prof. Čilenšek spisal na podlagi svojega raziskovanja. — Daljni članek iz peresa prof. S. Rutarja slōve »Prazgodovinske in rimske izkopine po Slovenskem leta 1890.« Onda čitamo zlasti o izkopinah ljubljanskih, novomeških in sploh izkopinah na Kranjskem, Primorskem, Koroškem in Štajerskem. Vse te izkopine so opisane kratko toda temeljito; pojasnjuje jih tudi štiriinajst slik. — V članku »Barve in njih uporaba v ornamentiki« razpravlja ravnatelj Ivan Šubic kakovost svetlobe in barv, komplementarne barve, barve prirodnin, nasičene barve in hromatiške ekvivalente; nató podaja nekatere splošne opazke o zvezi barv, o njih estetiškem učinku, o pigmentih z ozirom na spektralne barve, o vrstah in dobavi pigmentov, in končno beremo zgodovinski pregled, kakó so rabile barve v ornamentiki raznih zlogov in dōb. Kolikor vemo, to je o barvah jedina večja razprava, kar jih imamo v slovenskem jeziku; tem večja je torej nje vrednost. — S spisom »Fr. Miklosich« je postavil dr. M. Murko slavnemu učenjaku dostojen spomenik v Matičinem »Letopisu«. V njem ne pripoveduje samó, kaj je bil Miklosich Slovanstvu sploh, nego tudi pobija marsikatero krive nazore. V posebnem oddelku nadaljuje živopis Miklosichov, katerega je v »Letopisu« za leto 1882. in 1883. priobčil Anton Trstenjak, in našteva dela Miklosicheva od leta 1883. Na konci razprave je natisnjeno pismo, katero je pisal »Matici Slovenski« Ivan Navratil in v katerem pripoveduje o poslednjih dneh velikega pokojnika. — »Bibliografija slovenska; slovensko knjištvo od 1. jan. 1890. leta do 1. jan. 1891. leta«, sestavil Ivan Tomšič, uravnana je po nasvetih, katere je v lanskem letniku našega lista priobčil prof. R. Perušek; nekoliko se uravná še v prihodnje, ako bode tako bolje po godu slovenskemu občinstvu. Reči moramo, da nas je sosebnó razveselila nova uredba, ki kaj dobro ustreza tako znanstvenim kakor praktičnim potrebam. — V končnem izvestji »Matičinega« tajnika E. Laha čitamo poročilo o delovanji »Matice Slovenske« v dōbi od dné 1. vinotoka 1890. do dné 30. kimovca 1891. leta, računsko poročilo, poročilo o društveni knjižnici, upravníštvo »Matice Slovenske« za leto 1891., imenik udov »Matice Slovenske« leta 1891., umrše ustanovnike zadnje dōbe, zapisnik društev, ki z „Matico“ zamenjujejo knjige in naposled zaznamek društvene književne zaloge. Ves „Letopis“ obseza 358 stranih vélike osmerke, natisnila pa ga je „Národna Tiskarna“.

O obeh drugih knjigah, kateri smo navedli v pričetku svojega poročila, priobčimo pozneje samostavno oceno; za sedaj samo še izrekamo prepričanje, da bodo „Matičarji“ izvestno sosebno zadovoljni z letošnjimi knjigami „Matice Slovenske“.

Levstikovi zbrani spisi. Knjigarna Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg razpošilja nastopni poziv: „*Fran Levstik* je v slovenskem slovstvu že blizu štirideset let zveneče in slavno ime. Uže prva zbirka njegovih mladostnih poezij, ki je prišla na svetlo leta 1854., vzbudila je po slovenskem svetu občno zanimanje. V tehničnem oziru za tist čas nenavadno dovršene, po svoji vsebini izvirne, polne globokega čustva, zdravega humorja in človekoljubivih nazorov nam kažejo te poezije samostornega pesnika, čigar krepka osebnost se dobrodejno odlikuje od vseh slovenskih pesnikov tedanje dóbe.

V tistem slovenskem pesništvu neprijaznem času preostro sojene, bile so „Pesmi“ (1854.) usodépolne našemu pesniku. Vrgle so ga iz tira, po katerem bi mu bilo drugače najbrž mirno teklo njegovo življenje, in pravi deseti brat brez doma in rodbine si je Levstik dolgo vrsto let kruha iskal po raznih pokrajinah slovenske domovine. Trd boj za vsakdanji kruh, resne znanstvene studije, v katere se je utopil samouk, sotrudstvo pri raznih političnih časopisih in tudi nekakien strah pred javnostjo — vse to je povzročilo, da se je Levstik le v dolgih presledkih oglašal v slovenskem slovstvu, da pa do svoje smrti ni objavil nobenega večjega celotnega pesniškega dela.

Toda tudi uže z ónimi spisi, katere je priobčeval v „Glasniku“ in „Novicah“, v „Vrtci“ in „Zvonu“, v „Slovenskem Narodu“ in „Napreji“, vplival je mogočno na razvoj našega književnega jezika.

Sploh se je Levstik slovenskemu občinstvu zadnjih trideset let kazal bolj jezikoslovca nego pesnika. Samo dobremu prijatelju pesnikovemu se je posrečilo, za svoj list od Levstika dobiti kaj poezij, in še te je pesnik najrajši priobčeval brezimno ali pa z izmišljenim podpisom. Zatorej se je v slovenskem občinstvu ukoreninila misel, da je Levstik pač velik učenjak in bistrumen jezikoslovec, da pa je v njegovem srci usahnil vir večnolepe divne poezije.

Toda kako napačna je bila ta misel, to je pokazala njegova literarna ostalina.

Razven obsežnega leksikalnega gradiva, ki se porabi drugod, ostavil je Levstik svojemu narodu bogat zaklad dovršenih poezij samo deloma uže natisnjenih povestij, pravljic in pripovedek, bistrumnih kritik, znanstvenih razprav in jezikoslovnih studij. Samo poezije njegove obsegajo okolo 450 številčk, in dobra tretjina teh poezij doslej ni bila še nikjer natisnjena. Od nežne erotične pesence in vesele otročje igre do vznesene himne in veličastne ode, od zveneče ubranega soneta in pobožne cerkvene pesni do mračne balade in jasne romance, od prekrasne Marijine legende, božične kantate in mične basni do pereče satire in smeh vzbujajoče parodije — vse vrste pesništva so zastopane v Levstikovih poezijah!

Podpisana knjigarna, ki je od Levstikovih dedičev kupila pesnikovo literarno zapuščino, izročila je nje ureditev *g. prof. Fr. Levcu*, ki Levstikovih zbranih spisov ni samo priredil za natisek, ampak je vsakemu zvezku dodal tudi obširen tolmač, kateri — kolikor je bilo to možno dognati — natanko pojasnuje, kedaj je pesnik dotično pesen ali dotični spis zložil ali spisal, kedaj in kje natisnil ali za natisek priredil; kaj je pesniku dalo povod tej ali óni pesni, temu ali onemu spisu. Ta tolmač znatno povišuje vrednost vse kritično in spretno urejene zbirke, kakeršne Slovenci doslej gotovo še niso imeli.“

„Levstikovi zbrani spisi“ izidejo v petih zvezkih z nastopno vsebino: I. zvezek — Poezije I. — obseza: Uvod — Pesni — Ode in elegije — Sonetje — Romance, balade in legende — Tolmač. II. zvezek — Poezije II. obseza: Otročje igre v péscenah — Različne poezije — Zabavljice in pušice — Jéza na Parnás — Ljudski